

Eric Toussaint

Rwanda och folkmordets finansiärer

Den 4 juli 1994, för tio år sedan, tog folkmordet i Rwanda slut. Då hade en miljon människor dödats. De flesta var tutsier men bland de avrättade fanns också tiotusentals hutuer, politiska motståndare till regimen.

Morden skedde annorlunda än nazisternas mord på judar och romer – de försiggick öppet och på kort tid, drygt tre månader. Men målet var detsamma, att utrota en del av Rwandas 7,5 miljoners befolkning, så att den inte längre skulle kunna reproducera sig.

Katastrofen blev möjligt därför att diktaturen i Rwanda (1973-94) hade fått omfattande finansiellt stöd från den Internationella Valutafonden / International Money Fond (IMF) och Världsbanken / World Bank (WB). De förnekar visserligen all medskyldighet, men fakta talar ett annat språk.¹

Kraftigt ökade lån

I början av 1980-talet när tredjevärldsskuldskrisen bröt ut ändrade IMF och Världsbanken sin politik. Nu gällde åtstramning istället för det tidigare ymniga långgivandet. Fast Rwanda och grannlandet Burundi undantogs. De fick allt större lån. Orsaken var deras mycket låga utlandsskuld. Rwandas skuld var 49 miljoner USD 1976. Och till 1994 steg den till 1 miljard USD – en ökning med 20 gånger – varav det mesta skedde efter 1982.

Långgivare var Bretton Wood institutionerna dvs IMF och Världsbanken och med dem förbundna institutioner. 2001 var det de som till 87 procent var Rwandas långgivare. Bilaterala (mellanstatliga) var 13 procent och privata långgivare var noll.

Rwandas utlandsskuld 1980-2001 i miljoner dollar

	1980	1990	1995	2001
Utlandsskuld	150	664	970	1 163

Rwandas långgivare i procentuell fördelning

	1980	1990	1995	2001
Gruppen IMF/WB	60,4	81,6	83,6	87,2
Bilaterala	36,6	17,9	16,2	12,8
Privata	5,0	0,6	0,2	0,0
	100,0	100,0	100,0	100,0

Källa: *Global Development Finance*. New York: World Bank, 2003.

¹ Michel Chossudovsky. *IMF, World Bank Policies and the Rwandan Holocaust*. Penang: Third World Network, 1995 och *The Globalization of Poverty and the New World Order*. 2nd edition. Oro: Global Outlook, 2003.

Statskuppen 1973 under general Juvenal Habyarimana som inledde diktaturen i Rwanda kom till för att förhindra en socialt rättvisare samhällsutveckling och en större självständighet från stormakterna (det som då pågick i grannlandet Tanzania under president Julius Nyerere och i andra länder i den alliansfria rörelsen). President Habyarimana fick aktivt stöd från västländer såsom Belgien, Frankrike och Schweiz.

De stora lånen som Rwanda fick (och som klickens kring Habyarimana tullade på ordentligt för egen räkning) var avsedda för att utveckla landets export av kaffe, te och tenn och integrera landet i världsekonomin. Detta på bekostnad av produktion för hemmamarknaden. Modellen fungerade fram till mitten av 1980-talet då priset på tenn kollapsade, för att i början av 1990-talet följas av ett drastiskt prisfall på kaffe och te, efter det att USA brutit upp rådande världshandelsavtal. Eftersom kaffe var Rwandas främsta export för att få utländsk valuta, blev effekten förödande.

Världsmarknadsanpassning

I oktober 1990 slöt Rwanda avtal med IMF och Världsbanken om en anpassning till världsmarknaden. (Structural Adjustment Programme, SAP) Den första åtgärden var att skriva ner den rwandiska francen med 67 procent. Följden blev en kraftig allmän prisstegring. Oljan steg med 79 procent. I utbyte gav IMF snabbblån så att landet kunde vidmakthålla importen.

I IMF och Världsbankens åtgärds paket ingick också ökad moms på konsumtionsvaror och sänkt företagsbeskattning. Ökad skatt för låginkomsttagare genom att stora familjers skattelättnader drogs in, liksom att småbönders lånemöjligheter skars ner. Dessutom krymptes den offentliga sektorn och lönestopp infördes. Och den vinst som regeringen gjorde på de dyrare importvarorna och de statliga besparingarna överfördes till militären.

Medan priserna på importvaror rasade i höjden, infördes prisstopp på kaffet i producentledet. Resultatet lät inte vänta på sig. Hundratusentals små kaffebönder (20 procent av kaffebönderna hade en odlingsareal på knappt 0,4 hektar) ruinerades. Det blev dessa som, tillsammans med städernas fattiga och arbetslösa, kom att rekryteras till armén och hemvärdet Interahamwe.

Samtidigt pågick en kraftig inkomstomfördelning. 1982 tog de tio procenten rika hand om 20 procent av jordbruksöverskottet. 1992 hade andelen ökat till 41 procent, 1993 var den 45 procent och 1994 var den 51 procent.²

Vapenimport

IMF och Världsbanken godtog att Rwanda bokförde gamla fakturor på nytt för de nya lånen. Det var på detta sätt som det blev möjligt för regeringen Habyarimana att finansiera massinköp av vapen. Militärbudgeten tredubblades mellan 1990 och 1992.³ Till slut hotade dock IMF och Världsbanken att dra in lånen om inte regeringen stoppade militärupprustningen. Rwanda kringgick restriktionerna med att dölja militärmaterial som om det gått till kommunikationsdepartementet, liksom bensininköp för armén bokfördes på hälsovården etc.

² Jef Maton. *Développement économique et social au Rwanda entre 1980 et 1993. Le dixième décile en face de l'apocalypse*. Gent: Universiteit Gent / Faculteit Economische Wetenschappen, 1994.

³ Marie-Chantal Nduhungirehe. *Les programmes d'ajustement structurel. Spécificité et application au cas du Rwanda*. Louvain-la-Neuve: Université Catholique de Louvain / Faculté de Sciences Économique, 1995.

I början av 1993 stoppade IMF och Världsbanken dock nya lån, men de underlät att frysa de ofantliga penningssummor som Rwanda hade i utländska banker och som användes till fortsatt vapeninköp.

Det är således klart att Bretton Woods institutioner misslyckades i sitt uppdrag att kontrollera hur lånen användes. De borde ha stoppat dem redan i begynnelsen av 1992. Och de skulle ha förvarnat FN. Istället fortsatte de långivandet till början av 1993. IMF och Världsbanken gjorde det möjligt för diktaturen att skaffa sig materiel som var nödvändigt för folkmordet.

Utvecklingen i Rwanda var ingalunda okänd. Från 1991 hade människorättsorganisationer rapporterat om de omfattande massakrer som pågick (och som var en förberedelse för vad som skulle komma) och krävt ett stopp för dem.

Fortsatt stöd

De huvudsakliga vapenförsäljarna var Frankrike, Belgien, Sydafrika, Egypten och Kina, som också levererade 500 000 machetes. Egypten, vars minister för afrikanska angelägenheter var ingen mindre än FN:s framtida generalsekreterare Boutros Boutros-Ghali, försåg Rwanda med ett räntefritt 6 miljoner dollarlån för att köpa egyptiska infanterivapen. När folkmordet pågick fortsatte Frankrike och det brittiska företaget Mil-Tec att sälja vapen, via flygfältet i Goma i Kongo, i ett öppet brott med FN:s vapenembargo från den 11 maj 1994.⁴

Efter att Rwanda Patriotic Front (RPF) vunnit kriget, med erövringen av huvudstaden Kigali den 4 juli 1994, fortsatte Frankrike att ta emot toppföreträdare för den fallna diktaturen. Dessa ex-ledare inrättade med hjälp av franska trupper en ny riksbank – Banque Nationale du Rwanda – i Goma. Ända till augusti 1994 fortsatte banken att återbetala lån för vapen de köpt och att köpa nya vapen. Privata banken som Belgolaise, Générale de Banque, BNP, Dresdner Bank m.fl. accepterade betalningsorderna från mördarregimen och vidarebefordrade pengarna till dem som finansierat folkmordet.

IMF och Världsbanken ändrade inte sina krav gentemot Rwanda, ens efter att diktaturen de stött hade fallit. Av den nya regimen i Kigali avkrävde IMF och Världsbanken att den offentliga sektorn minskades med hälften i förhållande till vad man accepterat före folkmordet. Den nya regeringen såg sig nödsakad att böja sig för påbudet. De lån som Rwanda fick av USA och Belgien i slutet på 1994 tvingades man använda till att avbetala lånen som den tidigare regimen Habyarimana fått av Världsbanken. Trots att landet i november 1996 fortfarande hade 800 000 flyktingar och var i stort behov av återuppbyggnad har det knappast fått någon finansiell hjälp.

Produktionen efter folkmordet

Två år efter krigsslutet hade jordbrukproduktionen hämtat sig något. Men fortfarande 1996 var den första skörden 38 procent lägre, och den andra skörden 28 procent lägre än innan folkmordet. Industrin återhämtade sig än långsammare. Endast 54 av 88 industrikoncerner som varit verk-samma före folkmordet hade tagit upp produktionen. Årsskiftet 1995/96 var det totala värdet av industriproduktionen endast 47 procent av vad den var 1990 när kriget började.

Den 20 procentiga löneökning som skedde i den offentliga sektorn i januari 1996 var den första sen 1981. Men officiella beräkningar visar att 80 procent av anställda inom den offentliga sektorn lever under fattigdomsnivån. Fattigdomen är naturligtvis inte något speciellt för den offentliga

⁴ Eric Toussaint. "Rwanda: pengarna bakom folkmordet" i: *Internationalen* (Stockholm) nr 19/98. Se lästipsen nedan.

sektorn. Världsbanken beräknade för 1996 att 85 till 95 procent av alla rwandeser levde på gränsen till absolut fattigdom.

Kriget och folkmordet förde med sig att kvinnor alltmer blev enda familjeförsörjare. Antalet har stigit från 21,7 av hushållen före folkmordet till 29,3 procent efter det. I vissa landsdelar är andelen så hög som 40 procent. Situationen är inte enkel, då det finns en tydlig diskriminering gällande arvsrätt, lånemöjligheter och egendomsrätt. Kvinnorna förtjänade även före folkmordet mindre än männen. 35 av hushållen som förestods av kvinnor förtjänade mindre än 5 000 rwandiska franc (17 USD) per månad mot att motsvarande andel av männen var 22 procent.

Trots att föräldralösa barn från folkmordet och pga dödsfall i aids har adopterats till en stor andel, så finns det fortfarande mellan 95 000 och 150 000 barn utan någon som helst familj. Endast 65 procent av barnen går i grundskola och bara 8 procent går vidare till gymnasiet.⁵

Skulderna från diktaturtiden

Rwandas utlandsskuld på en miljard USD hade ådragits under Habyarimanaregimen (1973-94). Nu tio år senare har skulden växt med 15 procent, samtidigt som landet varit underställd IMF och Världsbankens strukturanpassningsprogram sen 1990.

Men skulden från tiden före 1994 faller in under det som folkrättsligt kallas illegal (eller dubiös) skuld⁶ och den nya regeringen i Rwanda borde befrias från den bördan. För både de multilaterala och bilaterala långivarna var fullt på med klara med vad för slags diktatorisk regim Habyarimana var. Det finns följaktligen inga som helst berättiganden att överföra den regimens skulder på det nya Rwanda. Inte desto mindre gör kreditörerna detta.

Regeringen i Kigali försökte förmå IMF och Världsbanken att omförhandla dessa Habyarimanskulder. Men både IMF och Världsbanken hotade omedelbart med att dra in alla nya lån. Och de tvingade regeringen att hålla tyst om att de hjälpt den tidigare mördarregimen, i utbyte mot nya lån och löften om att landet som tillhörigt kategorin Kraftigt skuldsatta fattiga länder / Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) skulle få en lättad skuldbörda i framtiden.

Regeringen i Kigali har därefter fått status som "god lärjunge" i IMF:s, Världsbankens och Parisklubbens 8 ögon. Och den har allierat sig med USA:s och Storbritanniens politik att försvaga Kongo; Rwanda gick i krig i augusti 1998 och har därefter ockuperat östra Kongo och plundrat grannens naturresurser.

Tio år efter folkmordet förtjänar rwandeserna att avlastas de skuldbördor som Bretton Woods institutionerna har pådyvlat dem.

Översättning Per-Erik Wentus. Tidigare publicerad av Comité pour l'Annulation de la Dette du Tiers Monde / Committee for the Abolition of the Third World Debt. (CADTM) Bryssel. (www.cadtm.org).

Lästips

Ryszard Kapuściński: [Föreläsning om Rwanda](#)

Eric Toussaint: [Rwanda: Pengarna bakom folkmordet](#)

⁵ David Woodward. *The IMF, the World Bank and Economic Policy in Rwanda. Economic, Social and Political Implications*. Oxford: Oxfam, 1996.

⁶ Eric Toussaint. *Your Money or Your Life*. (tidigare: *The Tyranny of Global Finance*). 2nd edition. London: Pluto Press, 2004.